

Tekijöitä, jotka vaikuttavat viljelijöiden osallistumiseen osuuskuntien toimintaan Suomessa.

John Sumelius, taloustieteen laitos, maatalous-metsätieteellinen tiedekunta,
PL 28, 00014 Helsingin yliopisto

Liu YuXiang, Henan University of Finance and Economics, Zhengzhou, Henan, Kiina

Maataloustieteen päivät 12-13.1. 2010, Viikki, Helsingin yliopisto

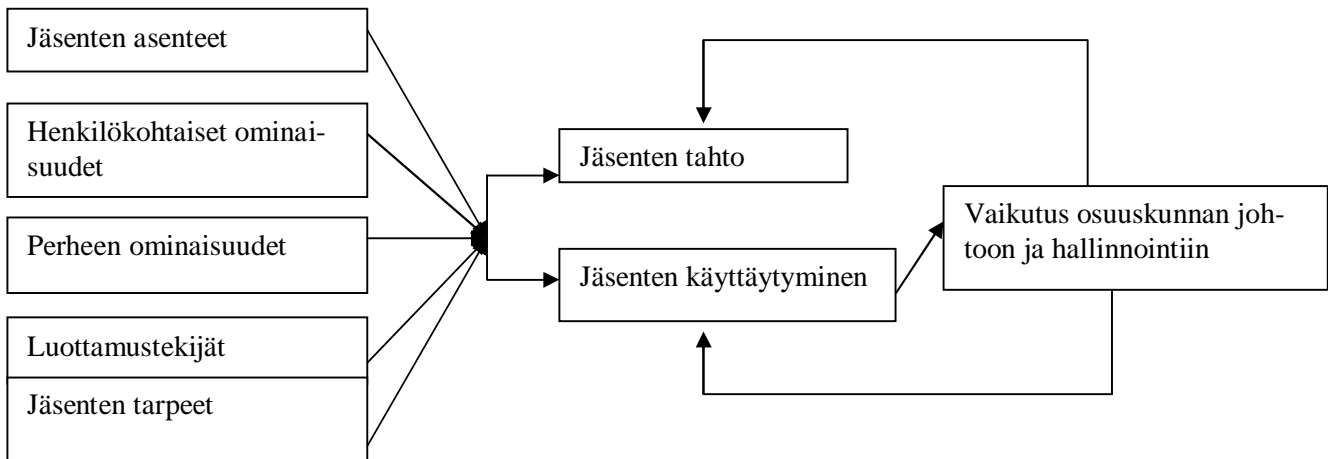
Johdanto:

Kirjallisuudessa on keskusteltu osuuskuntien eduista ja haitoista yritysmuotona. Osuuskunta tarjoaa mahdollisuuden viljelijöille itse vaikuttaa yrityksen toimintaan. Osuuskunnassa jokaisella jäsenellä on yksi ääni kun osakeyhtiössä äänioikeus määräytyy kunkin osakkeenomistajan osakemäärän mukaan. Molemmilla yhtiömuodoilla on omat edut ja haittansa. Osuuskuntien "yksi mies yks ääni"-periaatetta on myös kritisoitu tehokkuusnäkökulmasta (Porter and Scully 1987). Cook (1993, 1995) erottaa kolme eri investointeihin liittyvää tehokkuusongelmaa viljelijäosuuskunnissa: vapaamatkustajaongelma, horisonttiongelma ja portfolio-ongelma. Eilers ja Hanf (1999) käsittelevät optimaalisen sopimuksen kysymystä osuuskunnissa käyttäen päämies-agenttiteoriaa (Eng. principal-agent theory). Kirjoittajat käyvät valaisevaa keskustelua osuuskunnan kontrollista ja sen organisaatiomuodosta — kuka on päämies ja kuka on agentti markkinointiosuuskunnassa? Kirjoittajat tekevät vahvan hyötyfunktion ja riskipreferenssien oletuksia ja heidän tuloksensa generoivat mielenkiintoisia hypoteeseja siitä mitkä toimijat hyötyvät eniten ja mitä seurauksia vaihtoehtoisilla vaikuttimilla on.

Pellervo-seuran (2001, s. 5) mukaan ”omistajahallinnon rakenteessa täsmennetään yrityksen eri osapuolten, kuten hallituksen, liikkeenjohdon, osakkeenomistajien ja muiden sidosryhmien oikeudet ja velvollisuudet sekä määritellään yrityksen päätöksenteossa noudatettavat säännöt ja menettelytavat. Näin se luo myös rakenteet, joiden puitteissa yrityksen tavoitteet määritellään sekä keinot asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja suoritusten arvioimiseksi”. Samaa lähdettä edelleen lainaten ”Osuuskunnassa omistaja-arvo määritellään toisin kuin pörssiyrityksessä, joissa omistaja-arvon mittari on osakkeiden arvolla mitattu yrityksen arvo. Osuuskunnassa omistaja-arvon mittaamiseen ei ole yhtä selkeää tapaa eikä sama mittaamistapa soveltu kaikkiiin osuuskuntiin. Esimerkiksi maatalousosuuskunnissa omistaja-arvo muodostuu jäsenille maksetusta hinnasta verrattuna markkinahintaan, jäsenten saamien palveluiden rahallisesta arvosta ja osuuskuntaan jätetystä varallisuudesta. Olennaista on, että omistaja-arvo ilmaistaan rahallisena suurena, jota voidaan seurata ja mitata. Samallakaan toimialalla olevan pörssiyrityksen ja osuuskunnan omistaja-arvoa ei voi verrata keskenään, koska osuuskunnan arvossa ei oteta huomioon tulevaisuuden tuotto-odotuksia samalla tavalla kuin ne pörssikursseissa heijastuvat” Pellervo-seura (2001, s. 9).

Ilman jäsenten tukea osuuskunnan toiminta ei onnistu, joten herää kysymys mitkä tekijät vaikuttavat osuuskuntien jäsenten haluun vaikuttaa osuuskunnan asioihin. Kansainvälisen tieteellisen kirjallisuuden perusteella vaikutta siltä, että jäsenten ruohonjuuritason osallistumista osuuskunnan toimintaan ja siihen vaikuttavia tekijöitä ei ole tutkittu kovinkaan paljon.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli löytää tekijöitä, jotka vaikuttavat toisaalta viljelijöiden halukkuuteen ja toisaalta käyttäytymiseen osallistua ja vaikuttaa maito-osuuskuntien toimintaan. Kuviossa 1 on esitetty tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Tavoitteemme on löytää tekijöitä, jotka vaikuttavat osuuskunnan jäsenten halukkuuteen ja käyttäytymiseen osallistua osuuskunnan kokouksiin, äänestämiseen, halukkuuteen pysyä osuuskunnan jäsenenä ja halukkuuteen osallistua osuuskunnan toimintaan. Teemme myös johtopäätöksiä osuuskunnan johdon roolista: kuinka se voisi edistää jäsenistönsä tahtoa ja osallistumista osuuskuntansa toimintaan ja toimituksiin.

Kuvio 1 Teoreettinen viitekehys jäsenten osallistumisesta osuuskunnan toimintaan.

Aineisto ja menetelmät

Otoksena käytettiin 500:lle Valion maito-osuuskuntien jäsenelle lähetettyä kyselylomaketta, joista saatiin 200 käyttökelpoista vastausta. Jäsenten halukkuutta vaikuttaa osuuskunnan toimintaan mitattiin kolmella muuttujalla: 1. jäsenyydestä luopumisen harkitsemisella, 2. velvollisuuksien täyttämättä jättämisellä, ja 3. halukkuudella osallistua osuuskunnan johtamiseen. Jäsenten käyttäytymistä mitattiin kolmella muuttujalla 1. osallistumisella osuuskunnan kokouksiin 2. hallintohenkilöiden valintaan vaikuttamisella 3. tekemällä ehdotuksia toimitusjohtajalle tai keskustelemalla toimitusjohtajan kanssa. Menetelmänä käytettiin toisaalta lineaarisia todennäköisyysmalleja

$$Y_i = \beta_0 + \sum \beta_{ij} X_{ij} + \varepsilon_i$$

jossa Y_i = jäsenten osallistuminen osuuskunnan toimintaan (kokoukset, äänestäminen, keskusteleminen johdon kanssa) ja
 X_{ij} = jäsenten asenteet, henkilökohtaiset luonteenpiirteet, perheen luonteenpiirteet, luottamustekijät ja jäsenten tarpeet

ja toisaalta logit-malleja, joilla em. muuttujiin vaikuttavia tekijöitä estimoitii soveltaen askeltavaa regressioanalyysia muodossa

$$(3) \quad \text{logit} P_i = a + \beta_1 X_{i1} + \dots + \beta_m X_{im}$$

jossa

$$(4) \quad P_i = \frac{1}{1 + \exp(\alpha + \beta_1 X_{i1} + \dots + \beta_m X_{im})}$$

Logit-malli olettaa, että yksittäisen jäsenen tahto riippuu vektorista riippumattomia muuttujia (X_{ij}), jotka liittyvät jäseneseen i ja muuttujaan j , sekä vektoriin tuntemattomia parametreja β_m . Tutkittavina olivat em. kuusi selitettävää muuttujaa ja 43 potentiaalista selittävää muuttujaa.

Tulokset

Mallien takana olevat oletukset näyttivät pitävän paikkansa. Taulukoissa 1 ja 2 esitetään lineaaristen todennäköisyysmallien tuloksia. Ensin analysoitiin osallistuminen osuuskunnan kokouksiin. Taulukon 1 mukaan viisi tekijää vaikuttaa jäsenten osallistumiseen osuuskunnan kokouksiin; $Y1_B$ Kokous, (osallistumiskertojen frekvenssi). Nämä tekijät ovat asennemuuttajat X_{25} luottamuksen aste johtoon, X_{37} osuuskunta myyntikanavana ja X_{19} osuuskunnan kilpailukyky, ja henkilökohtainen ominaisuus X_{1k} ä, ja perheen ominaisuus X_{11} velka. Nämä tekijät ovat tilastollisesti merkitseviä ja vaikuttavat osallistumiseen osuuskunnan kokouksiin. Mikäli jäsen luottaa johtoon ja käyttää osuuskuntaa myyntikanavana sekä pitää osuuskunnan kilpailukykyä hyvänä

hän myös osallistuu kokouksiin. Vanhemmat ja velkaisemmat viljelijät osallistuvat useammin osuuskunnan kokouksiin.

Taulukko 1 Tekijät, jotka vaikuttavat jäsenten osallistumiseen osuuskunnan kokouksiin Y_{1B} Kokous

X_i	Y_i	Y_{1B} Kokous		t-arvo	Merkitsevyys
		Ei-standardisoitu kerroin	Standardoitu kerroin		
		β	Keski vi rhes		
Vakio***		-4.539	1.044	-4.348	0.000
X_{25} luottamuksen aste johtoon***		0.701	0.054	0.678	12.934
X_{37} osuuskunta myyntikanavana***		1.033	0.297	0.175	3.475
X_{19} osuuskunnan kilpailukyky*		0.116	0.052	0.117	2.222
X_{11} ikä**		0.034	0.011	0.168	3.187
X_{11} velka**		0.000	0.000	0.143	2.664
R=0.783		R ² =0.613	Adjusted-R ² =0.601	F=50.95	P=0.00

Samaan tapaan analysoitiin jäsenten äänestämiseen vaikuttavat tekijät, ja löydettiin yksitoista merkitsevää muuttujaa. Näistä seuraavat 10 olivat merkitseviä 0,022 tai sitä pienemmällä riskitasolla: X_{30} osuustoiminnallinen investointi, X_{36} johtamisen tehokkuus, X_{35} jäsenten koulutus, X_{23} tasa-arvo osuuskunnassa, X_{36} johtamisen tehokkuus, X_{26} luottamuksen aste suhteessa yhteiskuntaan yleensä, X_{8} perheenjäsenten lukumäärä, X_{24} jäsenten välisen luottamuksen aste, X_{14} tilakoko(ha), ja X_3 koulutus. Myös X_{28} maidon hinta oli lievästi merkitsevä riskitasolla 0,09. Mielenkiintoista on, että luottamus johtoon, yhteiskuntaan ja muihin jäseniin näyttävät vaikuttavan äänestämisen vilkkauteen samoin kuin tasa-arvo osuuskunnassa. Suurempi tilakoko vähentää äännytysvilkkautta, mutta koulutus lisää sitä (jäsenten äänestämiseen vaikuttavat tekijät koskevaa taulukkoa ei esitetä tässä tilanpuutteen vuoksi),

Taulukossa 2 esitetään jäsenen alttiuteen keskustella osuuskunnan johdon kanssa (mikäli hän on tyytymätön osuuskuntaan) vaikuttavia tekijöitä (Y_{3B} keskustelu). Seuraavat tekijät vaikuttavat tähän keskustelualttiuteen: X_{19} osuuskunnan kilpailukyky, X_{36} johtamisen tehokkuus, X_{25} luottamuksen aste johtoon, X_{16} maataloustulon osuus perheen vuosittaisista tuloista, X_{39} muut viljelijät myyntikanavana ja X_{23} tasa-arvo osuuskunnassa. Luottamus johtoon luonnollisesti johtaa suurempaan keskustelualttiuteen, samoin kuin johdon tehokkuus ja osuuskunnan kilpailukyky. Joissain määrin yllättävää on, että mitä suuremman osan kokonaistuloista maataloustulo muodostaa, sitä vähemmän keskusteluhaluus jäsen on.

Taulukko 2 Tekijät, jotka vaikuttavat jäsenen alttiuteen keskustella osuuskunnan johdon kanssa Y_{3B} Keskustelu

X_i	Y_i	Y_{3B} Keskustelu		t-arvo	Merkitsevyys
		Ei-standardisoitu kerroin	Standardoitu kerroin		
		β	Keski vi rhes		
			Beta		
X_{19} osuuskunnan kilpailukyky***		0.320	0.050	0.390	6.457
X_{36} johtamisen tehokkuus***		0.301	0.050	0.357	5.986
X_{25} luottamuksen aste johtoon**		0.133	0.045	0.156	2.949
X_{16} maataloustulon osuus perheen vuosittaisista tuloista**		-1.304	0.451	-0.143	-2.890

X_{39} muut viljelijät myynti-kanavana**	0.257	0.096	0.133	2.675	0.008
X_{23} tasa-arvo osuuskunnassa*	0.158	0.065	0.121	2.410	0.017
R=0.794	R ² =0.630	Adjusted-R ² =0.604	F=24.051	P=0.00	

Taulukossa 3 ja taulukossa 4 on esitetty logit-mallien (2) tuloksia. Ensin taulukossa 3 on esitetty ne tekijät, jotka vaikuttavat jäsenyyden lopettamiseen harkitsemiseen (Y_4 Hlopettaa) ja tekijät, jotka vaikuttavat jäsenvelvollisuuksien täyttämättä jättämiseen (Y_5 VelvollisuuksienTJ). Yhtälöitä estimoitiin suurimman uskottavuuden menetelmällä (Maximum Likelihood Estimation). Selittävät muuttujat X_8 perheenjäsenten lukumäärä ja X_{20} osuuskuntanne jäsenten solidaarisuuden aste vaikuttavat vähentävästi jäsenyyden lopettamisen halukkuuteen. Yleensä on kaksi syytä, jonka perusteella jäsen harkitsee jäsenyydestä luopumista: ensimmäinen on korkea ikä ja toinen on tyytymättömyys maidon hintaan (X_{28} maidon hinta) tai tyytymättömyys palveluun (X_{29} tuotannon palvelu), mikä tarkoittaa että hän toimittaisi maidon toiselle yhtiölle. Tärkein osuuskunnan liittymisen syy oli osuuskunnan tarjoama maidon markkinointi ja myynti.

Lopulta tutkimme tekijöitä, jotka vaikuttivat jäsenten halukkuuteen ottaa osaa osuuskunnan operatiiviseen hallintaan (Y_6 OpHallinta). Taulukosta 3 käy ilmi, että viisi tekijää vaikuttaa tähän halukkuuteen: X_3 koulutus, X_{11} velka, X_{34} johtajien valinta, X_{25} luottamuksen aste johtoon ja X_{42} pankki.

Taulukko 3 Tekijät, jotka vaikuttavat jäsenyyden lopettamiseen harkitsemiseen ja tekijät, jotka vaikuttavat jäsenvelvollisuuksien täyttämättä jättämiseen.

Y_i	Y_4 Hlopettaa(jäsenyydestä lopettamista harkitseminen)				
X_i	Ei-standardisoitu kerroin		wald	Merkitsevyys	Exp(B)
	β	Keskivirhe			
Vakio	-1.054	0.677	2.421	0.120	0.349
X_8 perheenjäsenten lukumäärä*	-0.355	0.164	4.689	0.025	0.701
X_{20} osuuskuntanne jäsenten solidaarisuuden aste*	-0.070	0.061	1.334	0.047	1.073
Oikein estimoitu prosenttimäärä 88 %	-2logarithmic likelihood 117.475	likeli-chi-square test 8.852	P=0.012	Nagelkerke R ² =0.097	
Y_i	Y_5 VelvollisuuksienTJ (Velvollisuuksien täyttämättä jättäminen)				
X_i	Ei-standardisoitu kerroin		wald	merkitsevyys	Exp(B)
	β	Keskivirhe			
Vakio	0.359	2.275	0.025	0.875	1.432
	0.781	0.377	4.283	0.038	2.183
X_{29} tuotannon palvelu*					
X_{35} jäsenten kouluttaminen**	-0.740	0.272	7.388	0.007	0.477
	-0.697	0.303	5.283	0.022	0.498
X_{26} luottamuksen aste yhteiskuntaan yleensä*					
Oikein estimoitu prosenttimäärä 93,4 %	-2logarithmic likelihood 76.784	likeli-chi-square test 19.419	P=0.00	Nagelkerke R ² =0.251	

Taulukko 4 Tekijöitä, jotka vaikuttivat jäsenten halukkuuteen ottaa osaa osuuskunnan operatiiviseen hallintaan

X _i	Y _i	Y6OpHallinta (halukkuus osallistua operatiiviseen hallintaan)			
		Ei-standardisoitu kerroin	Wal d	Si g.	Exp(B)
		β	Keski vi rhe		
Vakio		-9.542	1.926	24.535	0.000
X ₃ koulutus*		0.549	0.232	5.606	0.018
X ₁₁ velka*		0.000	0.000	5.356	0.021
X ₃₄ johtajien valinta**		0.727	0.234	9.629	0.002
X ₂₅ luottamuksen aste johtoon***		0.438	0.125	12.364	0.000
X ₄₂ liikepankki		-0.566	0.297	3.640	0.056
Oikein estimoitu prosenttimäärä 83,8 %		-2logarithmic likelihood	chi-square test 47.188	P=0.00	Nagel kerke R ² =0.380
		126.907			

Johtopäätökset

Tämä tutkimus tarkastelee osuuskunnan jäsenten näkökulmasta mitkä tekijät vaikuttavat jäsenten halukkuuteen osallistua osuuskunnan operatiiviseen hallintaan, jäsenyyden lopettamisen harkitsemiseen, jäsenvelvollisuuksien täyttämättä jättämiseen ja jäsenten todelliseen käyttäytymiseen (osallistuminen osuuskunnan kokousiin, keskustelualltius johdon kanssa). Osuuskunta, jolla ei ole jäsenistönsä tukea ei voi onnistua tehtävässään. Siksi on tärkeää tietää mitä jäsenet ajattelevat ja kuinka he käyttäytyvät. Tutkimuksen perusteella voi tehdä seuraavat johtopäätökset: tasa-arvo osuuskunnassa lisää halukkuutta osallistua sen operatiiviseen hallintaan. Luottamustekijät, erityisesti luottamus johtoon vaikuttavat ratkaisevasti jäsenten halukkuuteen osallistua tähän ja ohjaavat jäsenten käyttäytymistä. Johdon henkilökohtaiset ominaisuudet näyttelevät tärkeää roolia. Koulutus vaikuttaa jäsenten osallistumisen vilkkauteen: mitä korkeampi koulutus sitä aktiivisempi, samoin vaikuttaa velkaisuus. Johdon tehokkuus ja osuuskunnan kilpailukyky lisäävät halukkuutta keskustella johdon kanssa. Tulokset viittaavat siihen, että mitä suuremman osan kokonaistuloista maataloustulo muodostaa, sitä vähemmän keskusteluhaluus jäsen on. Jäsenyyden lopettamisen harkitsemista lisääviä tekijöitä ovat korkea ikä, tyytymättömyys maidon hintaan ja tyytymättömyys palveluun. Tärkein osuuskunnan liittymisen syy oli osuuskunnan tarjoama maidon markkinointi ja myynti. Osuuskunnan taloudellinen tilanne ja tuottajille maksettu maidon hinta vaikuttaa myös äänestysvilkkauuteen. Tutkimus osoittaa kuinka tärkeä on, että osuuskunta valitsee itselleen johdon johon se luottaa, joka on tehokas ja joka keskustelee jäsenistönsä kanssa ja luo sopivan tasa-arvon tunteen osuuskuntaan.

Kiitokset. Kirjoittajat haluavat kiittää niitä 200 maidontuottajaa, jotka ystävällisesti vastasivat kyselylomakkeeseen. Lisäksi kiitämme Valio Oy:n pääkonttoria, erityisesti Veli-Matti Riitamaata, Pellervo-seuran Sami Karhua ja Finlands Svenska Andelsförbund-järjestön Per-Erik Lindströmiä avusta sekä Shimles Tenawia hyödyllisistä kommentista koskien kyselylomaketta.

Lähdeluettelo:

- Cook, M. L.** 1993. The role of management behavior in agricultural cooperatives *Journal of Agricultural Cooperation*, 09
- Cook, M.L.** 1995. "The Future of U.S. Agricultural Cooperatives: A Neo-Institutional Approach." [J] *Amer. J. Agr. Econ.* 77(December):1153-59
- Eilers, C. and C. H. Hanf.** 1999. "Contracts between Farmers and Farmers' Processing Cooperatives: Principal-Agent Approach for the Potato Starch Industry". In G. Galizzi and L. Venturini (eds.), *Vertical Relationships and Coordination in the Food System*, Heidelberg: Physica, pp. 267-84.
- Pellervo-Seura** 2001 Omistajaohjaus ja valvonta osuuskunnissa Pellervon omistajaohjaustyöryhmän mietintö. <http://www.pellervo.fi/cg/index.htm>,
- Porter, P. K. and Scully, G. W.** 1987. Economic efficiency in cooperatives. *The Journal of Law and Economics*, (30):489-51